

CONSERVATION OF TRADITIONAL CULTURE IN BINH DUONG PROVINCE IN THE URBANIZATION PROCESS VIEWED FROM HUNG VUONG KINGS WORSHIP ACTIVITIES

Tran Minh Duc

Thu Dau Mot University

Email: ductm@tdmu.edu.vn

Received: 25/3/2022; Reviewed: 28/4/2022; Revised: 02/5/2022; Accepted: 16/5/2022; Released: 21/6/2022

DOI: <https://doi.org/10.54163/0866-773X/681>

Worshiping Hung Kings in Vietnam has outstanding value in terms of its widespread popularity and the active contribution of the community in preserving and promoting the nation's traditional cultural identity. Nowadays, In Binh Duong province, there are dozens of places of worshiping Hung Vuong distributed evenly throughout the area. The annual Hung Kings Commemoration Day (March 10 of the lunar calendar) is an opportunity for people, agencies, units, businesses, schools... to organize festive activities towards the origin of the nation, has a profound educational meaning, grateful to the Hung Kings for building the country. This is also one of the activities that show the consciousness of Binh Duong people in an effort to preserve the remaining traditional cultural values in the locality in the process of urbanization. On the basis of information collected through documents and fieldwork, the article analyzes Hung Vuong worshipping activities in Binh Duong province as a typical example in efforts to preserve cultural values, traditionalization needs to be replicated and learned.

Keywords: *Hung Kings; Beliefs; Worship; Traditional culture; Vietnam.*

1. Đặt vấn đề

Bình Dương được tách ra từ tỉnh Sông Bé năm 1997 (Quyết định số 55-CP, 1997) có vị trí phía Đông giáp tỉnh Đồng Nai, phía Bắc giáp tỉnh Bình Phước, phía Tây giáp tỉnh Tây Ninh và một phần Thành phố Hồ Chí Minh, phía Nam giáp Thành phố Hồ Chí Minh và một phần tỉnh Đồng Nai. Bình Dương hiện có diện tích tự nhiên là 2.694,43 km² (chiếm khoảng 0,83% diện tích cả nước, khoảng 12% diện tích miền Đông Nam Bộ); dân số 2.455.865 người; 09 đơn vị hành chính cấp huyện gồm: Thành phố Thủ Dầu Một, thành phố Dĩ An, thành phố Thuận An, thị xã Bến Cát, thị xã Tân Uyên và các huyện Bàu Bàng, Bắc Tân Uyên, Dầu Tiếng, Phú Giáo (Tổng cục Thống kê, 2019). Ở khía cạnh văn hóa tinh thần, trong truyền thống hầu như nơi nào ở Bình Dương cũng duy trì thực hành các loại hình tín ngưỡng dân gian, tiêu biểu như các bàn thờ thiên trước sân nhà mỗi gia đình, miếu thờ “sơn quân” ở sân trước đình làng, thể hiện dấu ấn tín ngưỡng ở vùng rừng núi. Riêng với các cư dân bản địa như Chơ-ro, Xtiêng, Khmer họ còn có thêm những lễ hội Cúng Thần Rừng (Yang Bri), mừng lúa mới,... Vùng đất Bình Dương cũng tập hợp được một hệ thống tín ngưỡng thờ Nữ thần và thờ Mẫu như Linh Sơn Thánh Mẫu, Diêu Trì Kim Mẫu, Thiên Hậu Thánh Mẫu, Chúa Xứ Thánh Mẫu, Địa Mẫu, Dinh Cô Long Hải,... Sau khi Bình Dương được tách ra từ tỉnh Sông Bé, với chủ trương đổi mới được cụ thể hóa bằng những chính sách thông thoáng, mở

đường cho quá trình đô thị hóa, công nghiệp hoá, hiện đại hóa, đến nay Bình Dương đã thay da đổi thịt với hình ảnh của một trong những đô thị hiện đại và sầm uất bậc nhất Việt Nam mà điểm nhấn là trung tâm hành chính tập trung của tỉnh đi vào hoạt động từ ngày 20/02/2014. Tuy vậy, cùng với sự quyết liệt cải thiện môi trường đầu tư, tạo thuận lợi cho các doanh nghiệp sản xuất, kinh doanh, khi hàng trăm nhà máy, xí nghiệp, công ty, trung tâm thương mại ồ ạt mọc lên khắp nơi trên địa bàn tỉnh thì cũng là lúc các giá trị văn hóa truyền thống vốn đã định vị trong lòng người dân Bình Dương từ bấy lâu bị mai một. Các giá trị cá nhân trong nền kinh tế thị trường đang dần đi vào chỗ cực đoan, lấn át các giá trị cộng đồng, trong đó đặc biệt là sự giảm sút ý thức văn hoá dân tộc, văn hoá địa phương của một bộ phận đáng kể tầng lớp trẻ. Trong bối cảnh đó, các hoạt động thờ cúng Hùng Vương vẫn được gìn giữ và phát huy là một chỉ dấu tích cực, đây là được xem là nỗ lực rất đáng ghi nhận về ý thức bảo tồn các giá trị văn hoá dân tộc của người dân tỉnh Bình Dương. Đồng thời, đây là việc làm cần được nhân rộng trong bối cảnh tỉnh Bình Dương đang tiếp tục đẩy mạnh quá trình công nghiệp hoá, hiện đại hoá.

2. Tổng quan nghiên cứu

Thờ cúng tổ tiên được Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch Việt Nam ghi vào Danh mục di sản văn hóa phi vật thể quốc gia và được UNESCO công nhận là Di sản văn hóa phi vật thể đại diện của nhân loại từ năm 2012 (Học viện Chính trị Quốc gia Hồ

Chí Minh, 2015: 24). Liên quan đến tín ngưỡng thờ cúng tổ tiên, trong đó có thờ cúng Hùng Vương đến nay đã quy tụ được đáng kể các công trình nghiên cứu như: sách, kỷ yếu hội thảo khoa học, bài báo khoa học,... Có thể kể đến một số tác giả và tác phẩm tiêu biểu như: Đặng Nghiêm Vạn (1998), *Về tín ngưỡng tôn giáo Việt Nam hiện nay*, Nxb. Khoa học xã hội, Hà Nội; Toan Ánh (2000), *Phong tục Việt Nam thờ cúng tổ tiên trong gia đình Việt Nam*, Nxb. Văn hóa dân tộc, Hà Nội; Nguyễn Đăng Duy (2001), *Các hình thái tín ngưỡng tôn giáo ở Việt Nam*, Nxb. Văn hóa - Thông tin, Hà Nội; Mai Thanh Hải (2005), *Tìm hiểu tín ngưỡng truyền thống Việt Nam*, Nxb. Văn hóa - Thông tin, Hà Nội; Ngô Đức Thịnh, (2007), *Về tín ngưỡng lễ hội cổ truyền*, Nxb. Văn hóa - Thông tin, Hà Nội; Kỷ yếu Hội thảo khoa học quốc tế (2011), *Tín ngưỡng thờ cúng tổ tiên trong xã hội đương đại (nghiên cứu trường hợp tín ngưỡng thờ cúng Hùng Vương ở Việt Nam)*, Phú Thọ; Phạm Bá Khiêm (2013), *Đền Hùng và tín ngưỡng thờ cúng Hùng Vương*, Nxb. Văn hóa - Thông tin, Hà Nội; Lê Trọng, Phạm Hoàng Anh (2014), *Đền Hùng - Di tích lịch sử, văn hóa đặc biệt quốc gia*, Nxb. Văn hóa - Thông tin, Hà Nội; Học viện Chính trị Quốc gia Hồ Chí Minh (2015), *Tín ngưỡng thờ cúng Hùng Vương ở Việt Nam*, Nxb. Lý luận chính trị, Hà Nội; Nguyễn Thị Hải Yến (2015), *Nguồn gốc thờ cúng tổ tiên của người Việt*, Tạp chí Văn hóa nghệ thuật, số 2; Lê Như Hoa (2001), *Tín ngưỡng dân gian Việt Nam*, Nxb. Văn hóa - Thông tin, Hà Nội,... các công trình trên cho thấy, tín ngưỡng thờ cúng Hùng Vương được tiến hành dưới nhiều hình thức đa dạng, điển hình nhất là việc Vua Hùng được phối thờ với nhiều nhân vật như các công chúa Tiên Dung, Ngọc Hoa; các Hùng hầu, Hùng tướng; Tản Viên Sơn Thánh; Hai Bà Trưng, Long Hải Đại Vương, Phù Đổng Thiên Vương, Mai An Tiêm, Chử Đồng Tử, các con Lạc Long Quân,... Nhìn chung, Vua Hùng luôn có một vị trí đặc biệt quan trọng như một biểu tượng văn hóa cụ thể, một thực thể tâm linh thiêng liêng khác hẳn với những biểu tượng tín ngưỡng khác. Riêng tại Bình Dương, các hoạt động thờ cúng Hùng Vương được chính quyền và nhân dân duy trì cùng lịch sử hình thành vùng đất này. Tuy vậy, đến nay các nghiên cứu về hoạt động thờ cúng Hùng Vương còn rất khiêm tốn, chủ yếu được báo chí địa phương miêu tả trong những dịp diễn ra lễ hội Giỗ Tổ. Đây chính là khoảng trống cần có nhiều hơn các công trình nghiên cứu sâu về hoạt động này, một mặt phản ánh những đặc trưng riêng trong thực hành tín ngưỡng dân gian tại địa phương, mặt khác qua đó tìm ra những điểm tích cực để phát huy và những hạn chế để khắc phục.

3. Phương pháp nghiên cứu

Bài viết sử dụng một số phương pháp như: Kế thừa tài liệu thứ cấp; phương pháp thu thập tài liệu sơ cấp; phương pháp tổng hợp phân tích, từ đó để làm rõ vấn đề bảo tồn văn hóa truyền thống ở Bình

Dương trong quá trình đô thị hóa nhìn từ hoạt động thờ cúng Hùng Vương hiện nay.

4. Kết quả nghiên cứu

4.1. Hoạt động thờ cúng Hùng Vương trên địa bàn tỉnh Bình Dương

Tín ngưỡng thờ cúng Hùng Vương ở Bình Dương từ lâu đã định vị trong tâm thức người dân, tạo ra những hình ảnh đẹp trong đời sống văn hóa tinh thần của cộng đồng các dân tộc địa phương. Về không gian, các điểm thờ cúng Hùng Vương tỉnh Bình Dương được phân bố đều khắp các địa phương trong tỉnh. Cụ thể tại khu vực trung tâm tỉnh có các điểm: (1) Trường THPT chuyên Hùng Vương (thuộc địa bàn phường Hiệp Thành, thành phố Thủ Dầu Một) là cơ sở giáo dục trọng điểm của tỉnh, được thành lập năm 1995, đến nay trường đã 2 lần được công nhận đạt chuẩn Quốc gia và đạt chuẩn chất lượng giáo dục cấp độ 3. Từ năm 1996, tức ngay sau khi thành lập và đi vào hoạt động, trường đã cho bố trí một gian phòng riêng để thờ Hùng Vương. Trong phòng thờ, ngoài tượng Hùng Vương, còn có nhiều hiện vật được bày trí khác như chiêng, trống, bình khí, hoành phi, câu đối và nhiều tài liệu liên quan đến thời kỳ các Vua Hùng dựng nước, trong đó đáng chú ý là từ sách Hùng Vương chứa nhiều tài liệu thành văn quý giá. Hàng năm, vào dịp Giỗ Tổ Hùng Vương (10/3 âm lịch), Trường THPT chuyên Hùng Vương là địa điểm tổ chức lễ hội có quy mô lớn, với sự tham dự của đại diện lãnh đạo Tỉnh ủy, Ủy ban Nhân dân, các ban ngành, đoàn thể cấp tỉnh và hàng nghìn thầy cô, học sinh và nhân dân trong khu vực. Không khí lễ hội diễn ra thật trang nghiêm và nao nức. Chương trình lễ chính chỉ kéo dài hơn 2 giờ đồng hồ vào chiều tối 10/3 âm lịch, nhưng việc chuẩn bị và các trò chơi dân gian, thi nấu bánh chưng, bánh dày, cắm trại, văn nghệ,... diễn ra từ 2 ngày trước đó (Trường THPT chuyên Hùng Vương, 2018). (2) Đại Nam là một trong những khu du lịch có quy mô lớn nhất Việt Nam với diện tích gần 500 ha (thuộc địa bàn phường Hiệp An, thành phố Thủ Dầu Một). Đây là một trong những điểm du lịch hấp dẫn, có sức thu hút du khách hàng đầu các tỉnh phía Nam. Cơ sở du lịch này được xây dựng từ năm 1999 và hoàn thành đưa vào khai thác từ năm 2008. Trong quần thể gồm nhiều công trình kiến trúc, cảnh quan kỳ vĩ, đáng kể có đền Đại Nam Quốc Tự, còn gọi là Kim Điện rộng 9ha, nơi đặt rất nhiều pho tượng, phù điêu, các vật dụng thờ cúng được thiết kế và trang trí công phu, mang tính thâm mỹ cao. Tại đây, tượng các bậc Quốc Tổ có công dựng nước và nhiều vong linh các anh hùng liệt sĩ, chiến sĩ trận vong, đồng bào tử nạn, liệt sĩ vô danh đã quên thân vì nước được đặt tại những vị trí trang trọng và uy nghiêm. Ngoài tượng thờ, mỗi nhân vật đều có một số dòng giới thiệu để người xem tìm hiểu thêm. Đền Đại Nam Quốc Tự là khu vực duy nhất trong hệ thống các khu du lịch của Đại Nam không bán vé vào cổng, do vậy mỗi năm có hàng vạn lượt du khách tìm đến tham quan, chiêm bái, thưởng lãm.

Đền Đại Nam Quốc Tự cũng được sách kỷ lục Việt Nam ghi nhận là ngôi đền lớn nhất Việt Nam năm 2007 (Nhân Dân, 2011).

Ở khu vực phía Đông tỉnh Bình Dương có các diềm thờ Hùng Vương: (1) Đình Bung Cù, thuộc phường Tân Phước Khánh, thị xã Tân Uyên. Địa danh Tân Phước Khánh vốn nổi tiếng cả nước từ nhiều năm trước với môn võ Tân Khánh - Bà Trà (Quyết định 559/QĐ-BVHTTDL của Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch, 2021). Đình Bung Cù còn gọi là Miếu Ông Cù, xây dựng khoảng 200 năm cách ngày nay, khi những người Việt đầu tiên đặt chân đến vùng đất này khai khẩn đất đai, sinh cơ lập nghiệp. Năm Tự Đức ngũ niên (1852), đình được nhận sắc phong của nhà Vua. Năm 1926, đình được trùng tu, tôn tạo với quy mô lớn. Đến năm 2016, đại diện Ban Nghi lễ (Ban Quý tế) đình đã đứng ra kêu gọi quyền góp xây dựng công trình đền thờ Hùng Vương phía bên phải đình với diện tích 500m² trên tổng diện tích khuôn viên đình hơn 6.000 m². Năm 2017, đình Bung Cù được công nhận Di tích lịch sử cấp tỉnh (Quyết định 3278/QĐ-UBND tỉnh Bình Dương, 2016). Ngoài việc bố trí hương đăng, ngũ quả trong các ngày lễ thường và lễ trọng của đình, ngày 10/3 âm lịch hàng năm, tại đây diễn ra nhiều hoạt động lễ hội, thu hút đông đảo bà con trong vùng và đại diện các đình làng lân cận cũng như nhân dân trên địa bàn về tham dự. Chương trình của ngày Giỗ Tổ gồm 2 phần: Phần lễ có nghi lễ cầu an cho đất nước thanh bình, thịnh vượng; Nghi thức cúng tế Vua Hùng; Học trò lễ dâng hương; Tế văn, tế võ. Phần hội có Hội thi gói bánh dày, bánh tét, thi kéo co, múa lân sư rồng, hát Văng trắng cổ nhạc, biểu diễn võ thuật,... (2) Tịnh xá Liên Hoa, xã Bạch Đằng, thị xã Tân Uyên, được xây dựng năm 1966, với tổng diện tích khuôn viên rộng hơn 8.000m². Nằm trên một dải đất hẹp được dòng sông Đồng Nai ôm chặt từ 3 phía đã tạo cho Tịnh xá vừa u tịch vừa nên thơ. Dù chỉ là một cơ sở Phật giáo khiêm tốn nhưng nhờ uy tín của Tịnh xá và duyên nhập thế của sư trụ trì, nên tăng, ni, phật tử và người dân trong vùng đến sinh hoạt ngày càng đông. Từ năm 2013, Tịnh xá đã hoàn thành và đưa vào sử dụng công trình Nhà thờ Quốc Tổ Hùng Vương rộng trên 200m². Hàng năm vào ngày Giỗ tổ (10/3 âm lịch), các nghi lễ truyền thống như khai chiêng, trống, nhạc lễ, dâng phẩm vật lên bàn thờ tổ được các tăng, ni, phật tử Tịnh xá và người dân khu vực tổ chức chu đáo, trang nghiêm để tưởng nhớ công lao dựng nước của Hùng Vương.

Tại khu vực phía Nam tỉnh Bình Dương có các diềm thờ Hùng Vương: (1) Đình Dĩ An, phường Tân Bình, thành phố Dĩ An, là một trong những ngôi đình nổi tiếng trong hệ thống đình thần ở tỉnh Bình Dương. Từ thế kỉ XVII, khu vực đình đã xuất hiện một ngôi miếu nhỏ của những người Việt đi khai phá vùng đất mới, về sau dân làng dỡ bỏ miếu để nâng cấp thành đình thần. Theo tài liệu được Ban quản lý đình lưu giữ, đình được xây dựng năm

Minh Mệnh thứ 19 (1838) và được sắc phong năm Tự Đức ngũ niên (1852). Đây là một trong số không nhiều các ngôi đình ở tỉnh Bình Dương còn lưu giữ sắc phong bản gốc, đồng thời là ngôi đình còn giữ được nhiều hiện vật cổ với 32 hoành phi, 40 câu đối và nhiều vật dụng thờ cúng có tuổi đời hàng thế kỉ. Đây cũng là ngôi đình đầu tiên ở tỉnh Bình Dương bố trí một không gian riêng để thờ Hùng Vương. Năm 2009, theo nguyện vọng của đông đảo bà con, Ban Quý tế đình thần Dĩ An đã quyết định nâng cấp và sử dụng gian nhà gỗ hàng trăm năm tuổi làm đền thờ Hùng Vương. Với không gian rộng gần 150m² trong tổng diện tích gần 2,5ha của đình, Ban Quý tế bố trí khu vực trang trọng để đặt tượng Vua Hùng và các hiện vật sưu tầm, phục chế, tái hiện một phần phong tục tập quán của người Việt có từ thời Hùng Vương. Hàng năm, lễ Giỗ Tổ Hùng Vương ở đây được tổ chức trong 2 ngày là 9 và 10/3 âm lịch. Ngày 9, lễ được tổ chức tại trung tâm thành phố Dĩ An với sự hiện diện của lãnh đạo Đảng, chính quyền, các đoàn thể địa phương. Ngày 10, lễ được tổ chức tại đình thần Dĩ An, đông đảo người dân và đại diện các cơ quan, tổ chức tự hội về dâng hương tưởng nhớ Quốc Tổ. Cũng vào ngày này Ban quản lý đình Dĩ An tổ chức nhiều hoạt động vui chơi, giải trí thu hút đông đảo bà con tham gia. (2) Lễ Giỗ Tổ Hùng Vương diễn ra tại Siêu thị Aeon Mall Bình Dương (số 1 Đại lộ Bình Dương, thành phố Thuận An, tỉnh Bình Dương) luôn được xem là ngày hội đặc biệt trong năm của cán bộ, nhân viên siêu thị và người dân sống quanh khu vực này. Hoạt động Giỗ Tổ Hùng Vương tại đây diễn ra trong suốt 3 ngày (8,9,10/3 âm lịch), thu hút hàng vạn người dân tham gia. Ngày thứ nhất là hoạt động trải nghiệm gói bánh chưng, người tham gia được hướng dẫn gói bánh chưng (mô hình tượng trưng) và được chấm điểm trao giải; Ngày thứ hai có hoạt động truyền thống thi đấu cờ người, người chơi được tham gia cuộc đấu đầy trí tuệ mang đậm bản sắc dân tộc Việt Nam và được chiêm ngưỡng những màn biểu diễn võ thuật cổ truyền đẹp mắt. Ngày thứ ba là hoạt động lớp học làm tò he, tại đây từng em nhỏ sẽ được các nghệ nhân hướng dẫn nặn tò he theo mô hình tự chọn như chim thú, côn trùng, hoa quả (Aeon Mall Bình Dương, 2019),... Các hoạt động này giúp các em có những hình dung sát thực hơn những sinh hoạt truyền thống của dân tộc ta trong thời đại Hùng Vương, do vậy có ý nghĩa giáo dục sâu sắc.

Tại khu vực phía Bắc tỉnh có Hoa viên nghĩa trang Bình Dương thuộc địa bàn thị xã Bến Cát. Được xây dựng năm 2006, nghĩa trang này còn có tên là Hoa viên nghĩa trang Chánh Phú Hòa trên tổng diện tích 300ha, với nhiều hạng mục công trình được quy hoạch và xây dựng bài bản. Tại tiểu khu văn hóa tâm linh Hồn Việt thuộc Hoa viên nghĩa trang, Ban lãnh đạo Hoa viên đã bố trí riêng một không gian trang trọng và tôn nghiêm để thờ cúng Hùng Vương. Năm 2017, Ban quản lý nghĩa

trang đã tổ chức một chuyến đi về vùng đất Tô - Đền Hùng, Phú Thọ để thỉnh về 3 báu vật gồm: Gươm thiêng Quốc Tô Hùng Vương (phiên bản), Đất thiêng tại Đền Thượng và Nước thiêng tại Đền Giếng. Theo ý tưởng của tác giả Khu văn hóa tâm linh Hồn Việt, đây được xem là “Đền Hùng ở Nam Bộ”, là nơi “đại diện”, giữ “vai trò thay thế” để những người dân miền Nam chưa có điều kiện trực tiếp về đất Tô - Phú Thọ sẽ lấy đây làm nơi tham quan, chiêm bái và tưởng nhớ vua Hùng. Đây là cách mà người dân Nam Bộ thể hiện tình cảm và tấm lòng của nhân dân miền Nam nói chung, luôn hướng về cội nguồn dòng giống Rồng Tiên.

4.2. Vài điều rút ra từ hoạt động thờ cúng Hùng Vương trên địa bàn tỉnh Bình Dương

Có thể thấy, tín ngưỡng thờ cúng Hùng Vương trên địa bàn tỉnh Bình Dương được giữ gìn và duy trì liên tục trong những năm qua đã thể hiện và đáp ứng tốt nhu cầu tinh thần của quần chúng nhân dân địa phương. Qua đó góp phần quan trọng giúp tỉnh Bình Dương thực hiện có hiệu quả Nghị quyết Trung ương 5 (khóa VIII) về “Xây dựng và phát triển nền văn hóa Việt Nam tiên tiến đậm đà bản sắc dân tộc”; Nghị quyết số 33-NQ/TW ngày 09/6/2014 của Ban Chấp hành Trung ương Đảng khóa XI về “Xây dựng và phát triển văn hóa, con người Việt Nam đáp ứng yêu cầu phát triển bền vững đất nước”; Nghị quyết đại hội Đảng bộ tỉnh Bình Dương qua các nhiệm kỳ X, XI và nhất là thực hiện hiệu quả Luật Di sản văn hóa trong công tác bảo tồn và phát huy giá trị di tích lịch sử - văn hóa trên địa bàn tỉnh Bình Dương. Điểm chung tại các cơ sở thờ cúng Hùng Vương tại tỉnh Bình Dương là hầu hết được xây dựng chung trong các công trình công cộng như nghĩa trang, trường học, đình, chùa, cho thấy người dân Bình Dương rất linh động trong việc kết hợp các loại hình tín ngưỡng dân gian lại với nhau. Đây chính là những điều kiện vật chất tự nhiên, tự nguyện rất cần thiết giúp cho di tích, di sản văn hoá linh thiêng được gìn giữ lâu bền. Bởi trong thực tế, hiện nay do nhiều yếu tố khách quan, chủ quan có nhiều di tích văn hoá dù đã bị thiên nhiên, chiến tranh huỷ hoại nhưng nhờ nhân dân góp công, góp của tu sửa, tôn tạo phục hồi nên nó vẫn tồn tại trong lịch sử.

Trong dịp 10/3 âm lịch hàng năm, lễ Giỗ Tô Hùng Vương ở tỉnh Bình Dương không chỉ diễn ra tại các cơ quan ban ngành thuộc hệ thống chính trị mà ngày hội lớn của dân tộc này còn được nhân dân, các doanh nghiệp, đình, chùa, ... tích cực hưởng ứng tổ chức ở rất nhiều địa điểm khác nhau. Hầu hết các nơi, chương trình lễ hội được tiến hành với hai phần rõ rệt: Phần lễ đặc biệt thành kính, nghiêm trang; Phần hội thật vui tươi, sôi động. Thông thường vào ngày mùng 9/3 âm lịch, chính quyền các cấp tổ chức lễ Giỗ Tô ngắn gọn tại trung tâm văn hóa địa phương, có nội tổ chức dâng hương hoa tại nghĩa trang liệt sỹ để tưởng nhớ Bác Hồ và các liệt sỹ trước khi làm lễ Giỗ Tô Hùng Vương. Chương trình lễ thường có nghi thức dâng hương hoa, bánh chưng,

bánh dày, gà, vịt, cá, thịt và các thức cúng quen thuộc. Sau phân khai chiêng, khai trống là phát biểu của những người có uy tín, ôn lại truyền thống tốt đẹp của dân tộc Việt Nam “Uống nước nhớ nguồn”, “Ăn quả nhớ kẻ trồng cây”. Có nơi cử người đọc văn cúng, diễn xướng các bài tế văn, tế võ, biểu diễn võ thuật và kèm theo các tiết mục văn nghệ, ca vọng cổ, cải lương. Tại các đình, miếu, nghĩa trang, với lòng thành kính và quan niệm “mùa nào thức nấy, có gì cúng nấy”, bà con nhân dân tự nguyện mang lễ vật, thức cúng quen thuộc kiểu “cây nhà lá vườn” dâng lên bàn thờ Quốc Tổ, thấp hương khấn vái cầu mong mưa thuận gió hòa, sức khỏe dồi dào, mùa màng bội thu,... Nhiều trường học phổ thông tại địa phương tổ chức cho các đoàn học sinh đến thăm viếng các địa điểm có thờ Hùng Vương, ôn lại truyền thống dân tộc, dâng hương tưởng nhớ công lao của các bậc tiền nhân đã có công khai sinh nòi giống, xây dựng nước nhà từ buổi đầu sơ khai. Nội dung lễ chính thức của các năm cơ bản giống nhau nhưng không thể thiếu các phần như: Khai chiêng, khai trống; lễ dâng hương đèn, bánh và hoa lên bàn thờ Quốc Tổ; lễ tế văn, tế võ; nấu bánh chưng, bánh tét, trống hội, thả bong bóng bay,...

Qua các hoạt động thờ cúng tổ tiên ở tỉnh Bình Dương cho thấy, trong các hình thức tín ngưỡng dân gian, thờ cúng Hùng Vương là loại hình tín ngưỡng tôn tại phổ biến và lâu bền nhất. Trải qua bao thăng trầm, biến cố của lịch sử, thờ cúng Hùng Vương vẫn chiếm vị trí đặc biệt quan trọng trong đời sống tinh thần của người dân; là nét đẹp văn hóa truyền thống, thấm đượm đạo lý “Uống nước nhớ nguồn”, là sự tiếp nối giữa quá khứ, hiện tại và tương lai, nhắc con cháu phải hiếu thảo với ông bà, cha mẹ khi sinh thời và thờ phụng lúc “về với tiên tổ”. Vì vậy, thờ cúng Hùng Vương là một giá trị tốt đẹp của văn hóa truyền thống, đã và đang có ảnh hưởng tích cực tới việc củng cố khối đoàn kết dân tộc trong công cuộc bảo vệ và xây dựng địa phương.

5. Thảo luận

Từ xa xưa, nhân dân ta với đạo lý truyền thống “Uống nước nhớ nguồn”, “Ăn quả nhớ người trồng cây” luôn tôn kính và biết ơn tổ tiên, biết ơn các bậc tiền nhân đã có công dựng nước. Truyền thống đạo lý đó đã phát triển thành tín ngưỡng dân tộc độc đáo, đó là tín ngưỡng thờ cúng Hùng Vương - tổ tiên thiêng liêng của cộng đồng các dân tộc Việt Nam. Chính vì vậy, tín ngưỡng thờ cúng Hùng Vương có một vị trí rất quan trọng trong đời sống tâm linh và tình cảm của các thế hệ người dân Việt Nam nói chung và người dân Bình Dương nói riêng, tạo nên sức mạnh đại đoàn kết toàn dân tộc cùng nhau dựng nước và giữ nước. Để bảo tồn văn hóa truyền thống ở tỉnh Bình Dương trong quá trình đô thị hóa nhìn từ hoạt động thờ cúng Hùng Vương, có ý nghĩa đặc biệt với nhân dân địa phương; là điểm tựa tâm linh, truyền linh khí cội nguồn, hồn cốt dân tộc, là nơi người dân Bình Dương thành kính tri ân công đức các Vua Hùng. Đặc biệt, nhằm tưởng nhớ cội

nguồn dân tộc, thể hiện sâu sắc đạo lý uống nước nhớ nguồn, giáo dục truyền thống yêu nước, biết ơn sâu sắc các Vua Hùng đã có công dựng nước và các bậc tiền nhân kiên cường chống giặc ngoại xâm giữ nước; giới thiệu những tinh hoa văn hoá truyền thống góp phần giữ gìn và phát huy bản sắc văn hoá dân tộc; cùng xây dựng cuộc sống ấm no, yên bình ở miền đất lành Bình Dương.

6. Kết luận

Người Việt không chỉ nhớ ơn cha mẹ, ông bà, tổ tiên gia tộc theo huyết thống của mình, mà người Việt còn tôn vinh những người có công trong việc lập quốc, khai làng, lập ấp. Việc thờ cúng Hùng Vương trên địa bàn tỉnh Bình Dương được duy trì một cách

đều đặn trong suốt nhiều năm qua được xem là hoạt động văn hoá đầy tính nhân văn. Qua đó kế thừa và phát huy tốt truyền thống “Uống nước nhớ nguồn” của dân tộc ta, thể hiện ở đạo lý làm người, là nét đẹp của văn hóa gia đình, cộng đồng, dân tộc, đồng thời đáp ứng nhu cầu tâm linh của người dân. Cơ sở thờ cúng Hùng Vương tại các địa phương thường xuyên được quan tâm tu bổ, mở rộng bằng nguồn kinh phí chủ yếu do người dân tự vận động đóng góp cho thấy ý thức về văn hoá cội nguồn dân tộc của người dân Bình Dương luôn được duy trì bền vững. Việc giữ gìn tục thờ cúng Hùng Vương không những góp phần bảo tồn và phát huy các giá trị đặc trưng của văn hóa vùng Nam Bộ mà còn làm giàu thêm bản sắc văn hóa Việt Nam.

Tài liệu tham khảo

Aeon Mall Bình Dương. (2019). Chuỗi hoạt động giải trí mừng ngày Giỗ Tổ Hùng Vương. Truy cập 19/3/2022, từ <http://aeonmall-binhduongcanary.com.vn/su-kien/chuoi-hoat-dong-giai-tri-mung-ngay-gio-to-hung-vuong/>.

Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch. (2021). *Đưa Võ Lâm Tân Khánh Bà Trà vào Danh mục di sản văn hóa phi vật thể quốc gia*. Quyết định số 559/QĐ-BVHTTDL ngày 3/2/2021.

Chính phủ. (1997). *Hợp nhất và điều chỉnh địa giới một số huyện thuộc tỉnh Sông Bé*. Quyết định số 55-CP ngày 11/03/1997.

Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh. (2015). *Tín ngưỡng thờ cúng Hùng Vương ở Việt Nam*. Hà Nội: Nxb. Lý luận chính trị.

Nhân Dân điện tử. (2011). Lạc Cảnh Đại Nam Văn Hiến. Truy cập 19/3/2022, từ <https://nhandan.vn/van-nghe/Lac-Canh-Dai-Nam-Van-Hien-518783>

Sinh, Q. T. (2022, 9/4). Tín ngưỡng thờ cúng Hùng Vương - chặng đường 10 năm bảo tồn và lan tỏa. *Báo điện tử Biên phòng*.

Tổng cục Thống kê. (2019). *Kết quả toàn bộ tổng điều tra dân số và nhà ở năm 2019*.

Trường THPT chuyên Hùng Vương. (2018). *Kế hoạch tổ chức lễ hội Giỗ Tổ Hùng Vương năm 2018, số 77/KH-THPTCHV, ngày 29/3/2018*.

Ủy ban nhân dân tỉnh Bình Dương. (2019). *Báo cáo công tác quản lý nhà nước về tín ngưỡng trên địa bàn tỉnh Bình Dương, số: 91/BC-UBND, ngày 5/4/2019*.

BẢO TỒN VĂN HOÁ TRUYỀN THỐNG Ở BÌNH DƯƠNG TRONG QUÁ TRÌNH ĐÔ THỊ HOÁ - NHÌN TỪ HOẠT ĐỘNG THỜ CÚNG HÙNG VƯƠNG

Trần Minh Đức

Đại học Thủ Dầu Một

Email: ductm@tdmu.edu.vn

Nhận bài: 25/3/2022; Phản biện: 28/4/2022; Tác giả sửa: 02/5/2022; Duyệt đăng: 16/5/2022; Phát hành: 21/6/2022

DOI: <https://doi.org/10.54163/0866-773X/681>

Thờ cúng Hùng Vương ở Việt Nam có giá trị nổi bật về sự phổ cập rộng rãi và sự đóng góp tích cực của cộng đồng người dân trong việc bảo tồn và phát huy bản sắc văn hóa truyền thống của dân tộc. Hiện nay, tại Bình Dương có hàng chục điểm thờ cúng Hùng Vương phân bố đều khắp trên địa bàn. Ngày lễ Giỗ Tổ Hùng Vương hàng năm (10/3 âm lịch) là dịp để người dân, cơ quan, đơn vị, doanh nghiệp, trường học... tổ chức các hoạt động lễ hội hướng về cội nguồn dân tộc, có ý nghĩa giáo dục sâu sắc, nhớ ơn các Vua Hùng đã có công dựng nước. Đây cũng là một trong những hoạt động thể hiện được ý thức của nhân dân Bình Dương trong nỗ lực giữ gìn các giá trị văn hoá truyền thống còn lại tại địa phương trong quá trình đô thị hoá. Trên cơ sở các thông tin thu thập được qua tài liệu và quá trình điền dã, bài viết phân tích các hoạt động thờ cúng Hùng Vương trên địa bàn tỉnh Bình Dương như là một điển hình trong nỗ lực bảo tồn các giá trị văn hoá truyền thống cần nhân rộng và học tập.

Từ khóa: Hùng Vương; Tín ngưỡng; Thờ cúng; Văn hóa truyền thống; Việt Nam.